

ЎТМИШГА НАЗАР

4 - МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

СПЕЦИАЛЬНЫЙ ВЫПУСК - 4

LOOK TO THE PAST

SPECIAL ISSUE - 4

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

«Ўтмишга назар» илмий журнали таҳририй маслаҳат кенгаши
редакционный совет научного журнала «Взгляд в прошлое»
Editorial board of the scientific journal Looking into the past

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Зияева Доно Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчехра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети, Қозоғистон

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент кимё - технология институти

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Рахмонкулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Гоффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат тиббиёт институти

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариш муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
профессор, Телави давлат
университети, Грузия

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси

Джоробекова Айнуэр Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Дипломатия академияси,
Қозоғистон Республикаси

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Санпова Камола Давляталиевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллажон Нуриддинович
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Россия ФА, Санкт-Петербург
Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор
Давлат тарихи институти, Қозоғистон

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор
Ал-Фаробий номидаги Қозоғистон
Миллий университети, Қозоғистон

Хайдаров Муродилла Махмуталиевич
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон миллий университети

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

Талапов Бахриддин Алижанович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Наманган давлат университети

Одилов Абдор Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

1. Доно Зияева ЭРОН САФАРНОМАЛАРИ ВА МЕМУАР АСАРЛАРИ ТАРИХИЙ МАНБА СИФАТИДА.....	6
2. Санобар Шадманова ЎЗБЕКИСТОН ШАҲАРЛАРИ КЛАССИФИКАЦИЯСИ ВА ТИПОЛОГИЯСИ (1917-1941 ЙИЛЛАР).....	13
3. Надира Маҳкамова ЎРТА ОСИЁ МИЛЛИЙ-ҲУДУДИЙ ЧЕГАРАЛАНИШ МАСАЛАСИНИНГ СОВЕТ ДАВРИ АДАБИЁТЛАРИДА АКС ЭТИШИ.....	20
4. Қаҳрамон Алманов ИЛК ЎРТА АСРЛАР УСТРУШОНА ТАНГАЛАРИ.....	29
5. Шахноза Абдурахимова 1985-1991 ЙИЛЛАРДАГИ АҲОЛИ МУРОЖААТЛАРИДА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ТИЗИМИНИНГ АКС ЭТИШИ.....	39
6. Zebiniso Axmedova OLIMLARNING AHMAD DONUSH IJODI VA FAOLIYATIGA QARASHLARI.....	47
7. Гулчеҳра Аҳмедова СУРХОНДАРЁ БАХШИЛАРИ.....	54
8. Komiljon Arziyev SHIMOLIY-BAQTRIYA MOZOR-QO`RG`ONLAR O`RGANILISH TARIXI (eramizdan avvalgi II asrlar oxiri va eramizning III asrlariga).....	59
9. Мансур Бойсариев ДИАСПОРА ТУШУНЧАСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАР КЕСИМИДА РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ.....	65
10. Шерзод Баҳранов РОССИЯНИНГ ЎРТА ОСИЁ БИЛАН ҚЎҚОН ОРКАЛИ ОЛИБ БОРГАН ЧОЙ САВДОСИ ТАРИХИДАН (XIX-аср охири ва XX-аср бошларида).....	74
11. Феруза Бобожонова БУХОРО АМИРЛИГИДАГИ МАДРАСАЛАРНИНГ ҚУРИЛИШИ, МОДДИЙ-ХЎЖАЛИК ТАЪМИНОТИ ВА ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ МАСАЛАЛАРИ.....	80
12. Назокат Бозорова СУРХОНДАРЁЛИКЛАРНИНГ ФРОНТ ВА ФРОНТ ОРТИДАГИ ЖАСОРАТИ.....	94
13. Шербек Ёдгоров МИСРДАГИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ МУАММОЛАРНИНГ ДИНИЙ ЭКСТРЕМИЗМ ВА РАДИКАЛИЗМНИНГ ЁЙИЛИШИГА ТАЪСИРИ.....	100
14. Бехзод Исабеков СУЮРЛИТЕПА ЁДГОРЛИГИ ТЎҒРИСИДА МУЛОҲАЗАЛАР.....	108

15. Дилфуза Исмоилова, Нор Бердиев XIX АСР ОХИРИ - XX АСР БОШЛАРИДА ТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА КОНЧИЛИК ВА МЕТАЛЛУРГИЯ ТАРИХИДАН.....	113
16. Фарходжон Исматуллаев ЕВРОПА ИТТИФОҚИ БИЛАН ҲАМКОРЛИК – ЎЗБЕКИСТОН ТАШҚИ СИЁСАТИНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИДАН БИРИ СИФАТИДА.....	121
17. Руфина Каюмова ЎЗБЕК ЖАНГЧИЛАРИНИНГ ЖАСОРАТЛАРИ УРУШ ДАВРИ ХАТЛАРИ САТРАЛАРИДА.....	129
18. Oybek Klichev, Nishona Hasanova SITORAI MOXI XOSA MUZEYI BINOLARINING TUZILISHI.....	135
19. Хушнудбек Мамадалиев ФАРҶОНА ВОДИЙСИДА “ЯНГИ ШАҲАР” ЛАРНИНГ ПАЙДО БЎЛИШИ ВА УЛАРДАГИ ЎЗГАРИШЛАР.....	141
20. Erkinjon Maxmudov BXSR HUKUMATINING VAQF MULKLARIGA BO’LGAN MUNOSABATI.....	152
21. Темур Мўминов ИБРОҲИМ МЎМИНОВ ПОРТРЕТИГА ЧИЗГИЛАР.....	157
22. Ғайратхон Мухтаров ЧОТҚОЛ ТОҒ ТИЗМАСИ ПЕТРОГЛИФЛАРИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ.....	166
23. Жамшид Перемкулов СОВЕТ ДАВРИДА САНОАТ ШАҲАРЛАРИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ СИЁСАТИ ВА УНИНГ ОҚИБАТЛАРИ (ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА).....	173
24. Зафар Раҳманов ЧУСТ ЎТРОҚ ДЕҲҚОНЧИЛИК МАДАНИЯТИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА ВОҲА ЖОЙЛАШУВ ТИЗИМИНИНГ БОШЛАНИШИ.....	183
25. Элёр Раҳмонов ФАРҶОНА ВОДИЙСИДА КАМ ТАЪМИНЛАНГАН ВА ЁШ ОИЛАЛАРНИ ИЖТИМОИЙ ҲИМОЯЛАШ ЖАРАЁНИ.....	191
26. Зокир Рустамов 1920-1930 ЙИЛЛАРДА ЎЗБЕКИСТОН, ТУРКИЯ ВА ЭРОНДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ИЖТИМОИЙ-МАДАНИЙ ИСЛОҲОТЛАР.....	199
27. Azamat Sanakulov MARKAZIY OSIYODA SIYOSIY JARAYONLARDAGI XALQ DIPLOMATIYASINING AHAMIYATI VA O’RNI.....	205
28. Нодир Сафаров РОССИЯ-БУХОРО АЛОҚАЛАРИНИНГ ХОРИЖИЙ ТАРИХШУНОСЛИГИ ТАҲЛИЛИ.....	213

29. Анора Тоғаева ЎЗБЕКИСТОН ШАҲАРЛАРИДА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ТИЗИМИ: АҲВОЛИ ВА МУАММОЛАРИ (1950-1980 йиллар).....	219
30. Фарход Усманов 1920-1930 ЙИЛЛАРДА ЎЗБЕКИСТОНДА БОЛАЛАР ҚАРОВСИЗЛИГИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР.....	226
31. Икромжон Умаров БАДАШ – КЎҲИТАНГТОҒ ҚИШЛОҚЛАРИ АҲОЛИСИНИНГ ҚАДИМИЙ МУСИҚИЙ САНЪАТИ.....	238
32. Гулнора Фарманова Н.И.ВЕСЕЛОВСКИЙ ВА УНИНГ АФРОСИЁБДАГИ АРХЕОЛОГИК ИШЛАРИ (АРХЕОЛОГИК ТАДҚИҚОТ УСУЛЛАРИНИНГ БИРЛАШИШ ТЎҒРИСИДА).....	245
33. Madina Chorieva XX-XXI ASRLAR TARIXSHINOSLIGIDA SO'NGGI MANGIT AMIR SAYID OLIMXON.....	250
34. Шахло Хусанова БУЮК ИПАК ЙЎЛИДАГИ МИНГТЕПА ШАҲРИ.....	255
35. Фурқат Тошбоев, Наргиза Каримова УСТРУШОНАНИНГ ҚАДИМГИ ШАҲАРЛАРИ ВА УЛАРНИНГ БУЮК ИПАК ЙЎЛИ САВДОСИДАГИ ЎРНИ.....	261

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Фарходжон Одилжонович Исматуллаев,
Тошкент давлат педагогика университети,
тарих фанлари номзоди, доцент
farhod.ismatullayev@mail.ru

ЕВРОПА ИТТИФОҚИ БИЛАН ҲАМКОРЛИК – ЎЗБЕКИСТОН ТАШҚИ СИЁСАТИНИНГ УСТУВОР ЙўНАЛИШЛАРИДАН БИРИ СИФАТИДА

For citation: Farhodjon Ismatullayev, COOPERATION WITH THE EUROPEAN UNION AS ONE OF THE PRIORITIES OF UZBEKISTAN'S FOREIGN POLICY. Look to the past. 2020, Special issue 4, pp.121-128

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2020-SI-4-16>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқи ўртасидаги ўзаро ҳамкорликнинг шаклланиши ва ривожланиши жараёнлари таҳлил қилинган. Мақола муаллифи кенг кўламдаги материаллардан фойдаланган ҳолда ушбу ўзаро ҳамкорликнинг нафақат сиёсий ва иқтисодий соҳаларда, балки яхлит Марказий Осиё минтақасида ҳавфсизликни сақлаш ва барқарорликни таъминлашдаги стратегик аҳамиятини кўрсатиб беришга ҳаракат қилган.

Калит сўзлар: Ўзбекистон Республикаси, Европа Иттифоқи, интеграция жараёнлари, илмий-техникавий ҳамкорлик, Марказий Осиё, ҳавфсизлик ва барқарорлик, глобллашув жараёни, Темпус, Иногейт, Трасека, Ҳаракатлар стратегияси, мемарандум, демографик ҳолат.

Фарходжон Одилжонович Исматуллаев,
ТГПУ имени Низами,
кандидат исторических наук, доцент
farhod.ismatullayev@mail.ru

СОТРУДНИЧЕСТВО С ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ КАК ОДИН ИЗ ПРИОРИТЕТОВ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ УЗБЕКИСТАНА

АННОТАЦИЯ

В данной статье даётся всесторонний анализ процесса становления и развития взаимосотрудничества Республики Узбекистан и Евросоюза. Используя обширный фактический материал автор статьи подчёркивает стратегическую важность данного взаимосотрудничества не только в политической и экономической сферах, но, в главном образом в деле сохранения безопасности и поддержания стабильности в Центральноазиатском регионе в целом.

Ключевые слова: Республика Узбекистан, Европейский Союз, интеграционные процессы, научно-техническое сотрудничество, Центральная Азия, безопасность и

стабильность, процесс глобализации, Темпус, Иногейт, Трасека, Стратегия действий, Меморандум, Демографическая ситуация.

Farhodjon Ismatullayev,
TSPU named after Nizami,
Doctor of Philosophy (PhD), dotsent
ismatullayev2209@gmail.com

COOPERATION WITH THE EUROPEAN UNION AS ONE OF THE PRIORITIES OF UZBEKISTAN'S FOREIGN POLICY

ABSTRACT

This article provides a comprehensive analysis of the process of formation and development of mutual cooperation between the Republic of Uzbekistan and the European Union. Using extensive factual material, the author of the article emphasizes the strategic importance of this mutual cooperation not only in the political and economic spheres, but mainly in preserving security and maintaining stability in the Central Asian region as a whole.

Index Terms: Republic of Uzbekistan, European Union, integration process, scientific and technical cooperation, Central Asia, security and stability, the process of globalization, Tempus, Inogeit, Traseka, Strategy of action, Memorandum, Demographic situation.

1. Долзарблиги:

XX асрнинг сўнгги ўн йиллигида жаҳонда туб сиёсий ва ижтимоий- иқтисодий ўзгаришлар рўй берди. Бунинг натижасида дунё мамлакатлари ўртасидаги муносабатлар тубдан ўзгарди, демократик тамойилларга асосланган халқаро муносабатларнинг янги тизими шаклланишига кенг имкониятлар очилди.

Ўзбекистон Республикаси жаҳон ҳамжамиятининг ажралмас қисми сифатида халқаро муносабатларнинг янги тизимини шакллантириш жараёнида ўзининг фаол иштироки билан алоҳида ўрин эгаллаб келмоқда. Бу борада, аввало, мустакилликнинг дастлабки йилларидаёқ Ўзбекистон ташқи сиёсатининг аниқ белгиланган стратегияси, тамойиллари ва устувор йўналишларига асосланган ҳолда иш қилинмоқда.

Ўзбекистон ташқи сиёсатининг устувор йўналишларидан бири сифатида, жаҳондаги нуфузли халқаро ташкилотлар билан тенг ҳуқуқли ва ўзаро манфаатли ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйиш ва ривожлантириш белгиланган.

Шу билан бир қаторда, Европа мамлакатлари билан ўзаро алоқалар йўналиши республика ташқи сиёсатининг устувор йўналишларидан биридир. Юксак тараққий этган Европа давлатлари билан сиёсий, иқтисодий ва илмий-техникавий соҳалардаги мулоқот билан боғлиқ бўлиб, сиёсий, иқтисодий ва молиявий тузилмалар билан алоқаларни йўлга қўйиш мазкур йўналишнинг асосий хусусияти ҳисобланади.

2. Методлар ва ўрганилганлик даражаси:

Мақола умум қабул қилинган тарихий методлар-тарихийлик, қиёсий-мантикий таҳлил, кетма-кетлик, анализ, синтез, ҳолислик тамойиллари асосида ёритилган бўлиб, унда 1991-2020 йилларда Ўзбекистоннинг Европа Иттифоқи билан ҳамкорлигини ўрнатилиши ва ривожланишининг айрим жиҳатлари ёритилган.

Мақолани тайёрлашда Ўзбекистон Марказий Архиви фондларидаги ҳужжатлардаги маълумотлар, Ташқи ишлар вазирлиги расмий сайти материаллари, даврий матбуот нашрлари, илмий асарлар, турли илмий журналлардаги мақолалардан фойдаланилди.

Сўнгги йилларда Ўзбекистон ва Европа Иттифоқи ўртасидаги ҳамкорлик алоқалари ва унинг истиқболлари ҳақида маҳаллий ва ҳорижий экспертлар, иқтисодчи ва тарихчи олимлар кўплаб илмий мақола ва монографиялар нашр этириб келмоқдалар. Улар ўз асарларида асосан учта жиҳатга яъни сиёсий, иқтисодий ва маданий алоқалар масаласига кўпроқ эътибор қаратишганини кўриш мумкин.

Бевосита, Ўзбекистоннинг ташқи сиёсатида Европа Иттифоқи билан ҳамкорлик устувор йўналишлардан бири эканлиги, Европа Иттифоқи ва унга аъзо мамлакатлар билан икки ва кўп томонлама ҳамкорликни ривожланиш жараёнлари каби масалалар маҳаллий тарихчи олимлар Э.Нуриддинов[1], Г. Мўминова[2], Л. Худойкулова[3], ва Қ. Турсунов[4]лар томонидан амалга оширилган илмий-тадқиқот ва монографияларда ўз аксини топган.

Тарихчи олим Э.Нуриддинов ўзининг монографиясида икки томонлама ҳамкорликнинг шаклланиши, тарихий илдизларига тўхталган бўлса, Г. Муминованинг илмий тадқиқотларида асосан ҳамкорлик муносабатларининг сиёсий жиҳатларига кўпроқ урғу берган. Европа Иттифоқининг Ўзбекистонда амалга оширган лойиҳалари ва уларнинг самаралари ҳақида тадқиқотчи Л. Худойкулова ўзининг туркум мақолаларида баён этиб ўтганлиги билан аҳамиятлидир. Европа Иттифоқининг Марказий Осиёдаги ташқи сиёсати ва унинг устувор йўналишлари масаласига Қ. Турсунов ўз тадқиқотларида кенг тўхталиб, алоқаларнинг истиқболлари ҳақида ўзининг нуқтаи назарини бериб ўтганлигини кўриш мумкин.

Ушбу масалага хорижлик олимлар, жумладан Б. Робертсон, Н. Любин, Д. Дикер, С. Пистоун ва Э. Уинстрич ўз асарларида фикр-мулоҳазалар юритганлар[5]. Жумладан, ўзларининг китобларида Европа мамлакатлари XX асрнинг сўнгги чорагида Европа Иттифоқи доирасида сиёсий ва иқтисодий жиҳатдан интеграцияни жадал амалга ошириш йўллари излаш ва ҳаётга тадбиқ этиш ҳамда бошқа давлатлар билан халқаро ҳамкорликни ривожлантириш жараёнлари илмий нуқтаи назардан очиқ берилган[6].

3. Тадқиқот натижалари:

Ўзбекистон ташқи сиёсатидаги муҳим йўналиш бу – Европа Иттифоқи билан яқин, ўзаро манфаатли алоқанинг ўрнатилиши ва унинг ривожланишидир.

Бугунги кунга келиб, Европа Иттифоқи 27 давлатни бирлаштирган интеграцион ташкилот ҳисобланади. Унинг асосий мақсади Европада барқарорлик ва тинчликни таъминлаш ҳамда аъзо мамлакатларнинг сиёсий ва иқтисодий интеграциялашувини ҳамкорликда ривожлантиришдан иборатдир[7].

Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқи ҳамда унга аъзо мамлакатлар учун ўзаро манфаатли ва кенг қамровли ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйиш, икки томон учун ҳам бугунги кунда катта сиёсий ва иқтисодий аҳамият касб этади. Шуни ҳам алоҳида таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Республикаси учун ушбу ташкилот билан ҳамкорлик алоқаларини ривожлантириш мамлакат ташқи сиёсат стратегиясининг асосий йўналишларидан бири ҳисобланиб, миллий манфаатларга тўлиқ мос тушади[8].

Ўзбекистон Республикаси мамлакатда бозор муносабатларига асосланган кенг инфратузилмага эга бўлган иқтисодиётни юзага келтириш ҳамда дунёвий демократик давлатни барпо этиш йўлида, жаҳондаги йирик ривожланган давлатлар билан яқин алоқаларни олиб бориши давр талабига айланиб бормоқда. Жумладан, бундай давлатлар қаторига Европа Иттифоқига аъзо мамлакатлар киради. Шу боис ҳам Ўзбекистоннинг Европа Иттифоқи билан ҳамкорлик алоқаларини ривожлантиришдан манфаатдорлиги кўйидаги омиллар билан изоҳланади:

биринчидан, бугунги кунда Европа Иттифоқи унга аъзо мамлакатлар ўртасида сиёсий ва ижтимоий– иқтисодий жиҳатдан интеграцион жараённи амалга ошириб келаётган жаҳондаги нуфузли ташкилот ҳисобланмоқда. Бундай ҳолат эса, ўз навбатида, бошқа минтақа давлатлари ва, жумладан, Марказий Осиё республикалари учун ниҳоятда муҳим аҳамият касб этади.

Собиқ иттифок давлати парчаланганидан сўнг, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги (МДҲ) мамлакатларининг эксперт ва сиёсатчилари Европа Иттифоқи доирасида амалга оширилаётган интеграция тажрибасини, унинг босиб ўтган тарихий йўлини таҳлил қилишга дастлабки қадамлар ташлаган эди. Таҳлиллар Европа Иттифоқи тараққиётини назарий-методологик нуқтайи назардан ўрганиш ҳамда унинг интеграция йўлидаги тажрибасидан кенг фойдаланиш лозимлигини кўрсатди[9];

иккинчидан, Европа Иттифоқида Франция, Германия, Италия ва Испания каби ривожланган давлатларнинг мавжудлиги, иқтисодий ислохотларни амалга оширишни олдига мақсад қилиб қўйган Ўзбекистон учун энг илғор замонавий техника ва технология манбаи сифатида қаралмоқда;

учинчидан, Ўзбекистон раҳбарияти мамлакатда ишлаб чиқаришнинг турли тармоқларини замонавий техника ва технологиялар билан таъминлаш йўлида Европа Иттифоқига аъзо мамлакатларнинг сармояларидан унумли фойдаланишдан манфаатдор;

тўртинчидан, Ўзбекистон Республикасида дунёвий демократик давлатни барпо этиш ҳамда фуқаролик жамиятини қуриш йўлида Европа Иттифоқи доирасида демократик тамойилларга асосланган ҳолда инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жараёнидаги бой тажрибаси катта аҳамиятга эга;

бешинчидан, жаҳон ҳамжамиятининг глобаллашув жараёнида Марказий Осиёда тинчлик, осойишталик ва барқарорлик муҳитини сақлашда ҳамда ушбу минтақада мавжуд бўлган ташқи хавфнинг олдини олишда Европа Иттифоқи ва унга аъзо давлатларнинг дунёдаги сиёсий салоҳиятидан унумли фойдаланиш Ўзбекистон томонидан юқори баҳоланмоқда.

Таъкидлаш жоизки, Европа Иттифоқи томонидан Ўзбекистон Республикасига нисбатан Марказий Осиёдаги муҳим стратегик ҳамкор сифатида қаралмоқда. Ушбу ташкилот томонидан бундай баҳоланиш қўйидаги омиллар билан белгиланади:

1) Ўзбекистон Республикаси раҳбарияти томонидан мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ мамлакат ички тараққиёт йўли ва ташқи сиёсий фаолиятининг аниқ стратегияси ҳамда тамойиллари ишлаб чиқилиб, унга тўла амал қилиб келинаётганлиги Европа Иттифоқида ҳамкорлик алоқаларини олиб боришда катта ишонч уйғотди;

2) Европа Иттифоқи Ўзбекистон Республикасининг Марказий Осиёдаги геосиёсий ва геостратегик мавқеини юқори баҳолаб, у билан кенг қамровли ва ўзаро манфаатли алоқалар олиб боришга катта эътибор қаратди.

Маълумки, Ўзбекистон Республикасининг Марказий Осиёдаги геосиёсий ва геостратегик мавқеи қўйидаги омиллар билан белгиланади:

– географик нуқтайи назардан келиб чиқилса, Марказий Осиё давлатлари ичида фақат Ўзбекистон минтақадаги давлатлар билан чегарадош бўлиб қолмай, балки Афғонистон билан ҳам қўшнидир;

– иқтисодий нуқтайи назардан Ўзбекистон ривожланаётган индустриал – аграр давлат, бундан ташқари, Ўзбекистон улкан табиий заҳира ресурсларга ҳамда минтақадаги бошқа мамлакатлардан фарқли ўларок, кучли иқтисодий имконият ва улкан интеллектуал потенциалга эга давлатдир;

– демографик нуқтайи назардан Ўзбекистон минтақадаги энг кўп аҳолига эга. Масалан, Марказий Осиё минтақасининг жами аҳолиси 73 млн. кишини ташкил этса, шундан Ўзбекистон – 34 млн. киши, Қозоғистон – 18 млн. киши, Тожикистон – 9 млн. киши, Туркманистон – 5,8 млн. киши, Қирғизистон – 6,3 млн. кишини ташкил этади [10];

– Европа Иттифоқи Ўзбекистон Республикасини энг асосий табиий хомашё ресурслари заҳираси сифатида кўради, бу эса, Европа давлатлари саноати соҳасининг ривожланишида унумли фойдаланиш имконини беради;

– Европа Иттифоқи Ўзбекистонни Марказий Осиёдаги улкан бозор имкониятига эга муҳим шерик сифатида юқори баҳолайди. Бу, ўз навбатида, ЕИга аъзо давлатларда катта қизиқиш уйғотади, бир томондан, ўз ишлаб чиқарган товарларини сотишни ривожлантириш, бошқа томондан, ушбу минтақадаги давлатларнинг саноат объектларини қайта янги техник жиҳозлашни кўзда тутади.

Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқи ўртасидаги қарашлар ҳамда йўналишлар уйғунлиги икки томонлама манфаатли ҳамкорликни яқинлаштириб, қисқа даврда ҳамкорликнинг ҳуқуқий асослари яратилишига йўл очди.

Бунинг натижасида, Ўзбекистон мустақиллигининг дастлабки йилларидан икки томондан ҳаракат ишлари бошлаб юборилди. Жумладан, 1991йил 31 декабрида Европа

Иттифоқининг 12 та аъзо давлатлари томонидан қабул қилинган Қўшма Декларацияси билан Ўзбекистон Республикаси мустақиллиги тан олинди. 1992 йил 15 апрелда “Ўзбекистон Республикаси ва Европа ҳамжамиятлари Комиссияси ўртасида ўзаро англашув Меморандуми” имзоланди. Шундан сўнг, Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқи ўртасида дипломатик муносабатлар 1994 йил 16 ноябрь куни ўрнатилди[11]. Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, Европа Иттифоқининг минтақадаги биринчи ваколатхонаси 1994 йил ноябрида Олмаота шаҳрида очилди. 1995 йил 6 майда эса Брюсселда Ўзбекистон Республикасининг ваколатхонаси очилиб, у ўз навбатида, Европа Иттифоқи қошидаги миссияси фаолиятини олиб боради[12].

Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқи ўртасидаги ҳамкорлик алоқаларига эътиборни қаратганда, аввало, томонлар ўртасидаги ҳамкорлик икки йўналиш асосида ўз ривожини топганлигини таъкидлаш жоиз[13].

Биринчиси – сиёсий ва у бевосита Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқи ўртасида узоқ муддатга мўлжалланган “Шериклик ва Ҳамкорлик” тўғрисидаги битимнинг имзоланиши ва истиқболи билан боғлиқ. Ушбу битим 1996 йил имзоланиб, 1999 йил Европа Иттифоқига аъзо давлатларни барчаси ратификация қилгач кучга кирган.

Иккинчиси – Ўзбекистон Республикасида Европа Иттифоқининг илмий-техникавий соҳага йўналтирилган ТАСИС дастурининг жорий қилиниши ва мамлакатда турли соҳалардаги ислохотларни амалга оширишдаги фаолияти билан боғлиқ йўналишдир[14]. Ушбу дастурни турли соҳаларни ривожлантириш учун мўлжалланган кўплаб лойиҳалари амалиётга тадбиқ этилиб, кўплаб ижобий натижаларга эришилди. Жумладан, Олий таълим соҳаларига инновацияларни жорий этишга йўналтирилган - Темпус[15], Европа-Кавказ-Марказий Осиё транспорт йўлагини барпо этишга мўлжалланган – Трасека[16], нефт ва газ соҳаларида ҳамкорликни кўзда тутувчи-Иногейт[17], қишлоқ хўжалиги соҳаларини ривожлантириш ва унумдорликни ошириш кўзда тутилган –Тефап[18] лойиҳалари ҳам шулар жумласидандир.

Ўзбекистон Республикаси ва Европа Иттифоқи ўртасидаги икки ва кўп томонлама алоқаларни ривожланиш динамикасини хронологик ва илмий таҳлил этиш орқали муносабатларни икки даврга бўлиш мумкин. Булар, биринчиси, ҳамкорликни йўлга қўйилиши, ҳуқуқий асосларни яратилиши, айрим йўналишларда муваффақиятли натижаларга эришилган давр бўлиб, бу 1991-2016 йилларни ўз ичига олади. Иккинчи давр эса 2017 йилдан бошланган янгиланаётган Ўзбекистон Республикаси билан Европа Иттифоқи ва унга аъзо давлатлар билан ҳамкорлик алоқаларини янги босқичга кўтарилган давр сифатида қараш мумкин.

Ўзбекистон Республикасини ривожлантириш Харакатлар стратегиясини бевосита бешинчи йўналиши бевосита пухта ўйланган амалий ташқи сиёсат олиб бориш масаласига қаратилган бўлиб, Европа Иттифоқи ва унга аъзо давлатлар билан сиёсий, ижтимоий-гуманитар, савдо-иқтисодий ва маданий соҳаларда ҳамкорлик алоқаларини янада ривожлантириш, янги сифат босқичига кўтариш бош йўналишлардан бири сифатида қаралмоқда. Шундан келиб чиқиб, Ўзбекистон Президенти Европа Иттифоқининг энг ривожланган давлатларига расмий ташрифларни амалга оширди.

Юқорида таъкидлаб ўтилганидек, Ўзбекистон ва Европа Иттифоқи муносабатларида 2017 йилдан янги бурилиш даврига қадам қўйилди. Бу даврда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев Европа Иттифоқининг кўплаб давлатларига жумладан, Германия, Франция давлатларига расмий ташрифларни амалга оширди.

Европа Иттифоқи билан ҳамкорлик алоқаларининг ривожланишида Ўзбекистон Президенти Ш.М. Мирзиёевнинг 2018 йил 9 октябрда Парижга[19], 2019 йил 20 январиди Берлинга расмий ташрифлари муносабатлар тарихида янги даврни очди[20]. Ташрифлар давомида маданий - гуманитар алоқалар изчил ривожланаётганлиги эътироф этилди. Ва истиқболда маданият ва санъат, туризм, фан ва техника, таълим ва археология соҳаларида ҳамкорликни кенгайтиришнинг аниқ йўналишлари белгилаб олинди.

Ҳамкорлик алоқаларини узвий давоми сифатида Тошкентда 2018 йил 23 ноябрида Европа комиссияси вице-президенти, ташқи ишлар ва хавфсизлик сиёсати бўйича олий вакил Федерико Могерини билан Ўзбекистон ташқи ишлар вазири Абдулазиз Камиллов шерикчилик ва ҳамкорликни кенгайтириш тўғрисидаги битим бўйича расмий музокараларни ўтказилганлигини кўришимиз мумкин[21]. Музокара давомида “Охирги йилда икки марта Ўзбекистонда бўлиб, мамлакатда олиб борилаётган кенг миқёсли ислохотлар ҳамда минтақа ривожига Ўзбекистоннинг конструктив ролига шахсан гувоҳ бўлдим” — дея эътироф этди Федерико Могерини. Бугун биз “Европа Иттифоқи ва Ўзбекистон ўртасидаги муносабатларни янада кенгайтиришга биргаликда тарафдор эканимизни қатъий намойиш этмоқдамиз[22]” дея фикрини давом эттирди. Унинг сўзларига кўра, яқин йилларда икки томонлама алоқаларни ривожлантиришга хизмат қилиши мўлжалланган янги Битим имзоланиши режалаштирилган. Шу ўринда алоҳида таъкидлаш керакки, Янги Ўзбекистон ва Европа Иттифоқи ҳамкорлигини янги босқичга кўтариш мақсадида ушбу битимни янги шакл ва мазмунда қайта имзолаш таклифи Ўзбекистон Республикаси томонидан берилди.

Имзоланиши кутилаётган янги битим Европа Иттифоқида Ўзбекистондаги ислохотларни қўллаб-қувватлаш, сиёсий ва иқтисодий алоқаларни мустаҳкамлаш ҳамда умумий камчиликлар устида биргаликда ишлашга имкон беради. Бўлғуси битим 1999-йил 1-июлда имзоланиб, қарийб йигирма йил давомида ўзаро муносабатларни ҳуқуқий асоси бўлиб келган “Шериклик ва Ҳамкорлик” битимини амалдаги ўрнини эгаллайди. Унинг сиёсий ҳамкорлик, савдо ва инвестицион алоқалар, барқарор ривожланиш ва ўзаро алоқалар ҳамда инсон ҳуқуқлари ва бошқарув соҳаларига қаратилиши кутилмоқда.

4. Хулосалар:

Юқоридаги фикрларга асосланиб қуйидаги хулосаларни келтириш мумкин:

Биринчидан, Ўзбекистон Республикаси мустақилликни эълон қилган дастлабки йиллардан оқ мамлакатда юзага келган сиёсий ва ижтимоий- иқтисодий жараёнларни тўғри баҳолай олди. Шу билан бир қаторда, давлатнинг миллий манфаатларидан келиб чиқиб, ташқи сиёсати бўйича ҳам стратегик принциплар ишлаб чиқилиб, устувор йўналишлар белгилаб олинди.

Иккинчидан, Ўзбекистон Республикаси мустақилликни қўлга киритган дастлабки йиллардан оқ мамлакатнинг ишончли ташқи сиёсат стратегияси билан жаҳон ҳамжамияти давлатлари қўллаб-халқаро ҳамда иқтисодий, молиявий ташкилотлар ишончини қозониб, ҳурматига сазовор бўлди. Буларнинг ҳаммаси республикани глобал жараёнларга киришига зарурий шарт-шароит яратди. Буни янги халқаро муносабатлар тизими шаклланишидаги ҳамда давлатлараро сиёсий ва иқтисодий интеграцион жараёнлардаги иштирокида кўриш мумкин.

Учинчидан, Ўзбекистон Республикаси ишлаб чиққан тўғри стратегия ва тамойиллари орқали қисқа даврда халқаро ҳамжамиятнинг тенг ҳуқуқли аъзосига айланди. Шу билан бир қаторда, чет давлатлар ва халқаро ташкилотлар билан олиб бориладиган алоқалар кенг қўламда тўлақонли бўлиши учун давлатда барча сиёсий–бошқарув ва ҳуқуқий зарур шароитлар яратиб берилди. Бундан ташқари, чет эл субъектлари билан кенг қўламда инвестицияли ва иқтисодий ҳамкорлик олиб бориш мақсадида халқаро меъёрларга мос равишда бир қатор ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди.

Тўртинчидан, Ўзбекистон Республикаси мамлакат ташқи сиёсатининг устувор йўналишларидан келиб чиқиб, йирик халқаро ташкилотлар билан ўзаро манфаатли алоқалар ўрнатиш ва ривожлантиришга катта эътибор қаратмоқда. Буни мақолада келтирилган нафақат Европа Иттифоқи билан балки, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти, Европада Хавфсизлик ва Ҳамкорлик Ташкилоти, Шанхай Ҳамкорлик Ташкилоти каби ташкилотлар билан ҳамкорликка катта аҳамият берилаётганлигини кўрсатувчи маълумотлар тасдиқлайди. Дарҳақиқат, Ўзбекистон ҳали ёш давлат бўлишига қарамасдан жаҳон ҳамжамиятидаги сиёсий, иқтисодий-интеграцион жараёнларга эътибор қаратиб, нафақат ўзининг, балки бутун Марказий Осиё минтақаси хавфсизлиги ва барқарорлигини таъминлашда муҳим рол ўйнаб келмоқда.

Бешинчидан, Ўзбекистон Республикаси жаҳоннинг йирик интеграцион ташкилоти бўлган Европа Иттифоқи билан кўп томонлама ўзаро манфаатли ҳамкорликни ўрнатиш ва ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратмоқда. У ўзида замонавий Европа давлатларидаги интеграцион ривожланиш жараёни намунасини мужассамлаштирган. Европа Иттифоқи ва унга аъзо мамлакатлар томонидан кўрсатилаётган техник, инвестицион ва бошқа турдаги ёрдами, уларнинг ривожланиш тажрибаси ва усули МДХнинг ривожланаётган мустақил давлатлари, жумладан, Ўзбекистон Республикаси учун ҳам муҳим аҳамият касб этади.

Иктибослар/ Сноски/References:

1. Нуриддинов Э. З. Международное сотрудничество Республики Узбекистан со странами Европы. – Ташкент: Чулпан, 2002. – 216 с. (Nuriddinov E.Z. International cooperation of the Republic of Uzbekistan with European countries. - Tashkent: Chulpan, 2002. - 216 p.)
2. Муминова Г. Партнёрство Узбекистана и Европейского Союза отвечает обоюдным интересам // Халқаро муносабатлар. – Тошкент, 2001. – № 3. – С. 54–58. (Muminova G. The partnership between Uzbekistan and the European Union meets mutual interests // International Relations. - Toshkent, 2001. - № 3. - P. 54 – 58.)
3. Худойкулова Л. С. Программа ТАСИС – первые шаги // Общественное мнение. Права человека. – Тошкент, 2000. – № 1,2. – С. 43–48. (Khudoyulova L.S.TACIS program - first steps // Public opinion. Human rights. - Toshkent, 2000. - № 1,2. - P. 43–48.)
4. Турсунов Қ. Европа Иттифоқининг Марказий Осиёдаги таъки сийсатидаги устувор йўналишлар // Жамият ва бошқарув. – Тошкент, 2010. – № 1. – Б. 52–54. (Tursunov Q. EU Foreign Policy Priorities in Central Asia // Society and Governance. - Toshkent, 2010. - № 1. - P. 52–54.)
5. Lubin N. Central Asia: Issues and challenges for United States policy. The new geopolitics of Central Asia and its borderlands. Ed. By Ali Banuazizi and Myran Weiner. J. 8. Touris and Co. Ltd. – I. W. Y., 1994; Dyker D. A. Investment direction in prospects of Uzbekistan // Central Asia Newsiife. Chapter 4, 8. August-September, 1996; Roberson B. A. The Middle East and Europe. The Power deficur. Routledge. – London, 1998.
6. Pistone S. Altiero Spinelti and the strategy for the United States of Europe // The European Union: readings on the theory and practice of European integration Ed. By B.Nelsen fnd A.Stubb. Bouldtr: Reinner, 1994; Wistrich E. The United States of Europe. – London: Routledge, 1994.
7. МИД РУз // Сотрудничество Республики Узбекистан с Европейским Союзом. <http://www.mfa.uz>. ((Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan // Cooperation of the Republic of Uzbekistan with the European Union. <http://www.mfa.uz>.)
8. МИД РУз // Сотрудничество Республики Узбекистан с Европейским Союзом. <http://www.mfa.uz>.(Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan // Cooperation of the Republic of Uzbekistan with the European Union. <http://www.mfa.uz>.)
9. Борко Ю. А. Опыт Европейского Сообщества и возможности его использования и в России и в СНГ // Дипломатический Вестник. – М., 1992. – № 8. – С. 29–31. (Borko Y. A. The experience of the European Community and the possibilities of its use both in Russia and the CIC // Diplomatic Bulletin. - M., 1992. – № 8. - P. 29–31).
10. Бизнес – вестник Востока. – 2019. – 3 июнь. (Business - Bulletin of the East. - 2019.- June 3.)
11. Касимова Н. А., Жўраев С. А. Актуальные вопросы современных международных отношений. – Ташкент: Академия, 2008. – 320 с.(Kasimova N.A., Juraev S.A. Actual issues of modern international relations. - Tashkent: Academy, 2008. - 320 p.)
12. Касимова Н. А., Жўраев С. А. Актуальные вопросы современных международных отношений. – Ташкент: Академия, 2008. – С. 232. .(Kasimova N.A., Juraev S.A. Actual issues of modern international relations. - Tashkent: Academy, 2008. - 232 p.)

13. Ўзбекистон. Европийский союз: важный шаг на пути к Европейской интеграции. – Ташкент: Информационное агенство “Жахон”, 1996. – С. 5. (Uzbekistan. European Union: an important step towards European integration. - Tashkent: Information agency “Jahon”, 1996. - P. 5.)
14. ЎзР МДА. Фонд – м-2, рўйхат – 1, жилд – 169, җараф – 37. (Central State Archive Of The Republic Of Uzbekistan. // Stock. m -2, list - 1, volume - 169. sheet - 37.)
15. МИН ВУЗ. Республика Узбекистан: результаты реформ и дальнейшая стратегия развития высшего образования. www.unesco.kz/education/he/uzbek/uzbnat_ru.doc. (Ministries of Higher Education. Republic of Uzbekistan: results of reforms and further strategy for the development of higher education. www.unesco.kz/education/he/uzbek/uzbnat_ru.doc)
16. Ўзбекистон Республикаси ТИАИСВ ЖА. Ўзбекистон Европа Иттифоқи савдо – иқтисодий алоқалари тўғрисидаги маълумот. 5-җараф. (Current archive of the Ministry of Foreign Economic Relations and Trade of the Republic of Uzbekistan. Information on trade and economic relations between Uzbekistan and the European Union. Sheet 5.)
17. Ўзбекистон Республикаси ТИАИСВ ЖА. Ўзбекистон Европа Иттифоқи савдо – иқтисодий алоқалари тўғрисидаги маълумот. 5-җараф. (Current archive of the Ministry of Foreign Economic Relations and Trade of the Republic of Uzbekistan. Information on trade and economic relations between Uzbekistan and the European Union. Sheet 5.)
18. Как работать фермеру // Народное слово. – 1997. – 23 май. (How to work a farmer // Narodnoe slovo. - 1997. - 23 May.)
19. Ўзбекистон – Франция: узок муддатли ҳамкорликни янада кенгайтириш ва мустаҳкамлаш йўлида // Халқ сўзи. 2018. 10 октябрь. (Uzbekistan-France: on the way to further expansion and strengthening of long-term cooperation // People's speech. 2018. 10 October.)
20. Ўзбекистон – Германия: янги мазмун касб этган ҳамкорликни мустаҳкамлаш йўлида // Халқ сўзи. 2019. 20 январь. (Uzbekistan - Germany: on the way to strengthening cooperation with a new content // People's speech. 2019. 20 January.)
21. <https://telegram.me/NovostiUZ/28533>) 2018 йил 25 ноябрь
(<https://telegram.me/NovostiUZ/28533>) November 25, 2018)
22. <https://telegram.me/NovostiUZ/28533>) 2018 йил 25 ноябрь
(<https://telegram.me/NovostiUZ/28533>) November 25, 2018)

ЎТМИШГА НАЗАР

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

LOOK TO THE PAST

№SI-4 (2020)

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000